

12. HAFTA

İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI VE TÜRKİYE
AÇISINDAN SONUÇLARI

İkinci Dünya Savaşı'nın Nedenleri

- ❖ Birinci Dünya Savaşı'nı mağlup olarak bitiren devletlerle ağır şartlar taşıyan antlaşmalar yapılması.
- ❖ Osmanlı İmparatorluğu, Rus Çarlığı, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu ve Alman İmparatorluğu'nun yıkılması Avrupa diplomasisi ve kuvvetler dengesini temelinden sarsması.
- ❖ Silahsızlanma Konferanslarından bir sonuç elde edilememesi.
- ❖ 1929 ekonomik krizinin, faşizmi güçlendirmesi
- ❖ İtalya ve Almanya'nın yayılmacı siyaset gütmesi, Japonya'nın Avrupa devletlerini Asya'dan çıkarmak istemesi.
- ❖ 1938'de Almanya ile Avusturya'nın Versay Antlaşması'na aykırı olarak bir devlet çatısı altında birleşmesi.

İkinci Dünya Savaşı'nın Nedenleri Almanya

- ❖ Özellikle 1933'de Hitler'in Almanya'da iktidara gelmesiyle Nasyonal Sosyalizm iktidarı başlamıştır.
- ❖ Nasyonal sosyalizm; Alman ırkının üstünlüğünü savunan, Yahudi düşmanlığına dayanan ve bütün Almanları aynı devletin sınırları içinde birleştirmeyi hedefleyen doktrindir.
- ❖ Dış politikada da Versay Antlaşması'nın kaldırılmasını ve Almanya'nın güçlenerek yayılmasını hedeflemiştir.
- ❖ Almanya'nın Versay Antlaşması'nı uygulamak istememesi, ve bu antlaşmaya göre askersiz olması gereken Ren Bölgesi'ne asker çıkarması, Avrupa'da gerilimi had safhaya çıkarmıştır.

İkinci Dünya Savaşı'nın Nedenleri İtalya

- ❖ I.Dünya Savaşı'nda istediklerini elde edemeyen İtalya, savaşın sonunda siyasi, sosyal ve ekonomik sıkıntılarla karşılaştı. Bu sorunlar da 30 Ekim 1922'de Benito Mussolini'yi iktidara taşıdı ve İtalya'da aşırı milliyetçilik esasına dayalı bir yönetim kuruldu.
- ❖ İtalya'nın gerçekleştirmek istediği sömürgecilik emelleri, Mussolini ile birlikte "Roma İmparatorluğu'nun yeniden kuruluşu" adı ile milli bir ideal haline gelmiştir.
- ❖ Bu ideal kapsamında İtalya, 1924 yılında Yunanistan'a ait Korfu Adası'nı işgal ederken, aynı yıl Arnavutluk'u da nüfuzu altına aldı. Bu arada Mussolini Doğu Akdeniz ile Anadolu'yu da yayılma alanları arasında saymaktan çekinmemiştir.

II Dünya Savaşı Öncesi Türk Dış Politikası

İsmet İnönü'nün Cumhurbaşkanı ve "Milli Şef" olarak seçilmesinden kısa bir süre sonra, İkinci Dünya Savaşı ile Türkiye, kendini adeta bir ateş çemberi içinde bulmuştur.

Türkiye'nin bu dönem içindeki siyaseti; ne pahasına olursa olsun, bu savaşın dışında kalmak olmuştur. Türkiye'yi savaş dışı tutabilmesi, İsmet İnönü'nün siyasal yaşamı boyunca gerçekleştirmiş olduğu en büyük başarıları arasında kabul edilmektedir. Ancak, Türkiye savaşa girmemekle birlikte, bu savaşın etkilerini, savaş yıllarında ve sonrasında en derinden hisseden bir ülke olmuştur.

İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI YILLARINDA TÜRK DIŞ POLİTİKASI

Türkiye'nin savaş boyunca temel stratejisi, tarafsız kalmak yönünde olmuştur.

Fakat Almanya'nın önce Avusturya'yı ardından Çekoslovakya'yı tamamen ele geçirmesi, İtalya'nın Arnavutluk'u işgali ile birlikte Türkiye, İngiliz ve Fransız bloğuna kaymaya başlamıştır. Bu koşullar altında Almanya tarafından daha sonraları çok sert biçimde karşılanacak Türk-İngiliz-Fransız İttifakı 19 Ekim 1939'da imzalanmıştır.

Bu sırada Alman ordularının Mayıs 1940'ta Fransa'ya saldırması ve İtalya'nın Fransa'ya savaş ilan etmesi, Türk-İngiliz-Fransız İttifakına göre; Türkiye'nin savaşa katılma zorunluluğunu gündeme getirmişti. Zira yapılan antlaşmaya göre savaş Akdeniz'e sıçradığı anda Türkiye'nin, Fransa ve İngiltere lehine savaşa katılması gerekiyordu. Oysa Fransa bu tarihlerde Almanya karşısında perişan bir vaziyetteydi ve 22 Haziran'da Almanya ile ateşkes imzalamak zorunda kalmıştı. Türkiye, savaştan çekilen bir devlet, için savaşa iştirak etmenin anlamsız olacağını sövleverek. savaşa katılmamıştır.

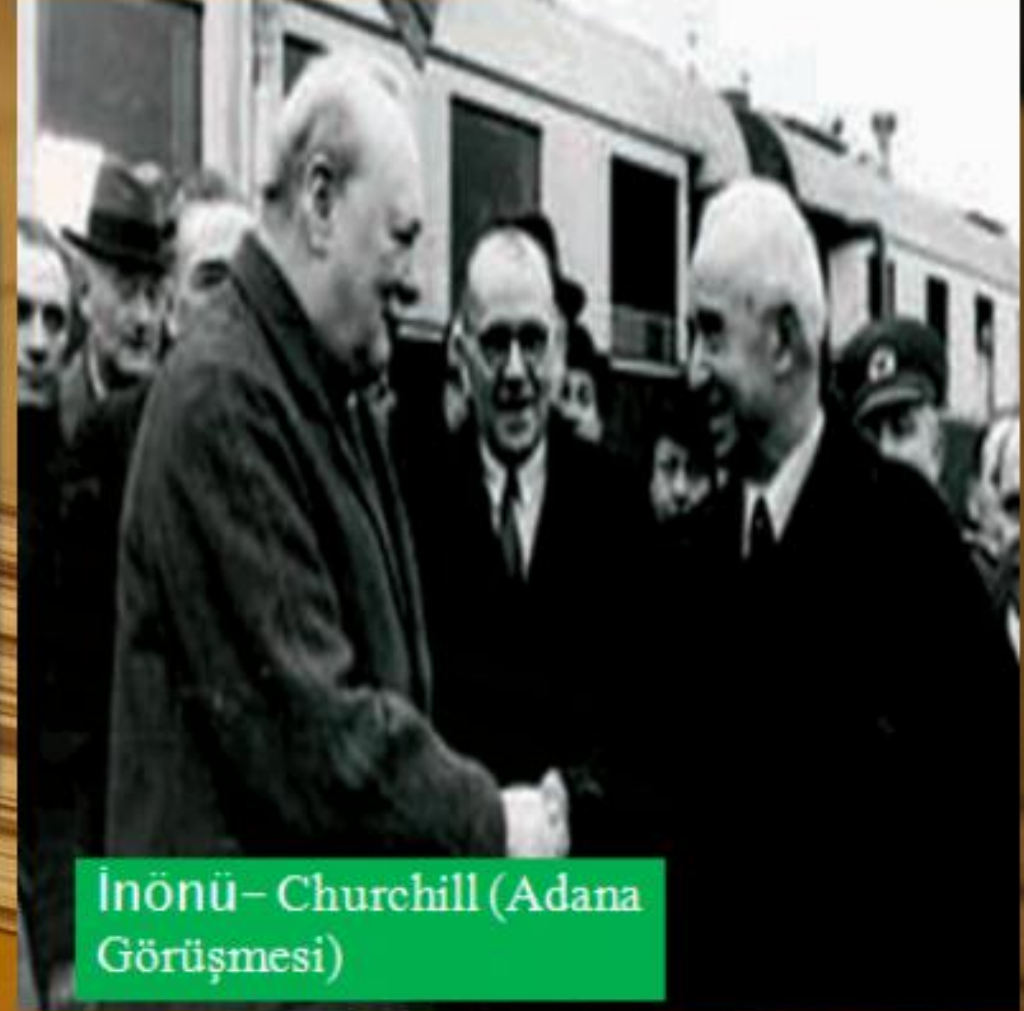
İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI YILLARINDA TÜRK DIŞ POLİTİKASI

Fransa'yı saf dışı bırakarak doğu'ya doğru hızla ilerleyen Almanlar, Türk sınırına 50 km kala duracaklarını ilan etmişlerdir. Bunun üzerine Türkiye, 1941 yılı Nisan başında, bir yandan Almanya ile siyasal ekonomik ilişkilerini geliştirmiş ve sonunda Türkiye ile Almanya arasında 18 Haziran 1941'de on yıl süreli bir Dostluk ve Saldırmazlık Antlaşması imzalanmış ve 25 Haziran'da TBMM'de onaylanarak yürürlüğe girmiştir. 1942 yılı sonunda Türkiye üzerindeki Alman baskısı kalkmakla beraber, bunun yerini müttefiklerin baskısı almıştır. Bu durum aynı zamanda Türk-Sovyet münasebetlerindeki yeniden terse dönüşün de başlangıcı olmuştur.

İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI YILLARINDA TÜRK DIŞ POLİTİKASI

ABD Başkanı Roosevelt ve İngiliz Başbakanı Churchill arasındaki 1943 Casablanka Konferansı'nda Türkiye'nin de savaşa katılmasıyla birlikte bir Balkan Cephesi'nin kurulması kabul edilmiş ve bu durum 30 Ocak- 1 Şubat 1943 tarihleri arasında Adana'da Churchill ve İnönü arasındaki görüşmelerin ana gündem maddesini oluşturmuştur. Müttefiklerin bu istekleri karşısında Türkiye iki nokta üzerinde durmuştur.

- 1) Türkiye, Sovyetlerden emin değildir ve çekinmektedir. Almanya'nın yenilmesiyle Sovyetler Avrupa'da üstün konuma geçecektir.
- 2) Türk Ordusunun savaşa katılabilmesi için malzeme bakımından takviyesi gereklidir.

İnönü- Churchill (Adana
Görüşmesi)

İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI YILLARINDA TÜRK DIŞ POLİTİKASI

1943 yılında Moskova Konferans'ında Ruslar, Türkiye'den savaşa girmesinin istenmesi, bir telkin şeklinde değil bir emir şeklinde olması görüşünü ortaya atmışlardır. Hatta Stalin, "gerekirse enselerinden yakalayarak Türkleri savaşa sokmak gerektiğini" ifade etmiştir. Kahire 'de 4-6 Aralık 1943'de yapılan görüşmelerde müttefiklerin baskısı dayanılmaz hale gelince İnönü savaşa katılmayı prensip olarak kabul etmiştir. Fakat Türkiye, savaş için gerekli silah ve malzeme yardımı olmadan savaşa kesinlikle katılmayacağını beyan etmiştir.

İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI YILLARINDA TÜRK DIŞ POLİTİKASI

1944 yılında artık Almanların savaştan mağlup ayrılacağı anlaşılnca Türkiye 2 Ağustos 1944'de Almanya ile diplomatik ilişkilerini kesmiştir.

Savaşın son günlerinde 4- 11 Şubat 1945 tarihleri arasında toplanan Yalta Konferansı'nda ise savaş sonrası kurulacak yeni düzen hakkında İngiltere-ABD ve Sovyetler ortak karar alma amacındaydı.

Yalta Konferans'ında Sovyet Rusya'nın, 1936 Montreux Konferans'ında belirlenen boğazlar rejimin değişmesi konusundaki istekleri Türkiye'yi endişeye düşürmüştür. Türkiye, kendisini savaş sonrası bekleyen en büyük tehdidin Sovyetler olacağı yönündeki tahminlerinde haklı çıkmıştır.

Churchill-Roosevelt-
Stalin (Yalta
Konferansı)

İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI YILLARINDA TÜRK DIŞ POLİTİKASI

Yalta Konferans'ında alınan en önemli kararlardan biri de, 1945 Yılı'nın Nisan ayı sonunda toplanacak olan Birleşmiş Milletler toplantısına, sadece 1 Mart 1945 tarihine kadar Japonya ve Almanya'ya savaş ilan eden ülkelerin kurucu üye sıfatıyla katılmaya hak kazanacak olmasıydı.

Bunun üzerine Türkiye 23 Şubat 1945 tarihinde Almanya ve Japonya'ya savaş ilan etmiştir.

27 Şubat 1945 tarihinde Birleşmiş Milletler bildirisini imzalayan Türkiye böylece, savaş sonrası dünya düzenini yeniden kuracak olan San Francisco Konferans'ına katılabilmiş ve 5 Mart 1945'de konferansa davet edilen Türkiye, 26 Haziran 1945'de tarihinde San Francisco'da Birleşmiş Milletlerin kurucu üyeleri arasında yerini almıştır.

İkinci Dünya Savaşı'nın Sonuçları

Savaşın ardından Süper Güç olarak adlandırılan ABD ve Sovyet Rusya, dünya siyasetine hâkim oldu.

Diğer dünya devletleri bu iki devletin etrafında toplanarak yeni bloklaşmalar oluşturdular.

Bloklaşmalar bu kez de ABD ve Sovyet Rusya arasında “soğuk savaşın” başlamasına yol açtı.

Sömürgeci devletlerin ağır bir biçimde yıpranmalarından dolayı sömürgecilik dönemi sona ermeye başladı. Sömürge haline getirilen birçok millet Türk Kurtuluş Mücadelesini örnek alarak, bağımsızlıklarına kavuştu. Bu devletlere Hindistan, Pakistan, Libya, Cezayir, Tunus örnek olarak gösterilebilir.

Milletler Cemiyeti yerine, uluslar arasında güvenliği ve dayanışmayı sağlamak amacıyla Birleşmiş Milletler Cemiyeti adı altında yeni bir teşkilat kuruldu.

İkinci Dünya Savaşı'nın Türkiye'ye Etkileri

1-)Dış Politikada Etkileri

- *)Sovyet Tehdidinin Ortaya Çıkması
- *)Türkiye'nin Nato'ya Girişi

2-)İç Politikada Etkileri

- *)Ekonomik ve Sosyal Bozukluklar
- *)Çok Partili Siyasi Hayata Geçiş

İkinci Dünya Savaşı'nın Dış Politikada Türkiye'ye Etkileri (Sovyet Tehdidinin Ortaya Çıkışı)

Nazi yayılmacılığının II. Dünya Savaşı ile sona ermesiyle birlikte bu kez de ortaya çıkan en önemli gelişme Sovyet emperyalizmi olmuştur. Zira Türkiye'nin savaşa girmemesi savaş sırasında Sovyetler Birliğinin işini zorlaştırmıştı.

Sovyetler, Avrupa'da olduğu gibi Türkiye'ye karşı emperyalist emellerini açığa vurmaktan çekinmemiş, 19 Mart 1945 tarihinde, 1925 tarihli Türk-Sovyet Saldırmazlık Antlaşması'nı feshetmiştir. Haziran 1945'de ise Sovyetler, Türkiye'nin doğu sınırında değişiklik yapılması gerektiğini, boğazlardan kendilerine üs verilmesini ve Montreux Boğazlar Sözleşmesi'nin gözden geçirilmesini talep etmiştir.

İkinci Dünya Savaşı'nın Dış Politikada Türkiye'ye Etkileri (Sovyet Tehdidi)

Savaş sonrası dönemde Türkiye, hemen yanı başında ortaya çıkan Sovyet tehdidi karşısında, ABD ve İngiltere'nin desteğini kazanmak için girişimlerde bulunmuştur.

ABD Hükümeti, Türkiye ile yakınlaşma süreci içerisinde Nisan 1946'da Türkiye Büyükelçisinin cenazesini ABD donanmasının en büyük zırhlılarından olan Missouri zırhlısıyla göndermesi, Türk yetkiler tarafından sevinçle karşılanmış daha sonra adına pullar bastırılacak olan bu gemi, gelişen Türk-ABD ilişkilerinde önemli bir simge olarak tarihe geçecektir.

Bu dönemde artan Sovyet tehdidi karşısında Amerikan Başkanı Truman 12 Mart 1947'de ABD Kongresi'nde daha sonraları "Truman Doktrini" adı verilecek mesajı okumuştur.

İkinci Dünya Savaşı'nın Dış Politikada Türkiye'ye Etkileri (Sovyet Tehdidi)

Sovyet tehdidine karşı özellikle Yunanistan ve Türkiye'yi güçlendirmek amacını taşıyan Truman Doktrini ile 22 Mayıs 1947'de Yunanistan'a 300 milyon ve Türkiye'ye 100 milyon dolarlık askeri yardım yapılmasına karar verildi.

Truman Doktrini'nin ardından ABD Dış İşleri Bakanı Marshall tarafından 5 Haziran 1947'de Harvard Üniversitesi'nde yapılan konuşmada, savaştan etkilenen Avrupa ülkelerinin iktisadi kalkınmalarını sağlamak amacıyla bir plan hazırlandığı ifade edilmiştir.

Türkiye, Marshall Planı adı verilen bu plana dahil olmuş ve ABD'den para ve lojistik destek almıştır. Neticede, savaş sonrası ortaya çıkan Sovyet tehdidi Türkiye'yi, Soğuk Savaşın diğer bir kutbu olan ABD'ye yaklaştırmıştır.

İkinci Dünya Savaşı'nın Dış Politikada Türkiye'ye Etkileri (Türkiye'nin NATO'ya girmesi)

II Dünya Savaşı'ndan sonra Avrupa'da Sovyet yayılmacılığının önüne geçmek amacıyla Avrupa'da bazı devletler güvenlik ve işbirliği ittifakları kurma çabası içine girmişlerdir.

Mart 1948 tarihinde kurulan Batı Avrupa İttifakı adını alan birlik, savaştan yorgun düşmüş ve Sovyetlere karşı kendini savunamayacak olan İngiltere, Fransa, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg tarafından kurulmuştur.

1952 Yılında Türkiye, NATO'ya üye olarak Sovyet tehdidi karşısında kendisini kolektif bir güvenlik cemberine almıştır.

İkinci Dünya Savaşı'nın İç Politikada Türkiye'ye Etkileri (Savaş Yılları Boyunca Yaşanan Ekonomik ve Sosyal Sorunlar)

Savaşın içinde doğrudan yer almadığı halde onun etkilerini oldukça yakınında yaşayan ve çeşitli yönleriyle savaş ekonomisi deneyimi geçiren Türkiye üzerinde bu dönemin etkileri çok derin olmuştur. Türkiye, savaş boyunca yarı seferberlik havasını devam ettirmiş ve yetişkin nüfusunun askere alınması üretim hacminde düşmelere neden olmuştur.

Savaş sırasında çıkarılan Milli Korunma Kanunu çerçevesinde getirilen dış ticaret kısıtları, ithalatın önemli ölçüde daraltmıştır.

Devlet, seferberliği para basarak finanse etme çabası ise enflasyon ortamı yaratmıştır. Bu da karaborsa ekonomisini beraberinde getirmiştir.

İkinci Dünya Savaşı'nın İç Politikada Türkiye'ye Etkileri (Savaş Yılları Boyunca Yaşanan Ekonomik ve Sosyal Sorunlar)

Yine savaş yıllarında çıkarılan Varlık Vergisi Kanunu'nun(1942) uygulanma biçimi büyük tepki toplamıştır.

Savaş yılları, yoklukların, kuyrukların, karaborsanın, ekmek karnelerinin hüküm sürdüğü ve günlük hayatın bir parçası haline geldiği yıllardı. Sosyal sorunlardan en fazla etkilenen kesim ise toplumun çoğunluğunu oluşturan köylü sınıfı olmuştur. Zira 1945 yılında toplam nüfusun %83'ü köylerde oturuyordu.

Tüm bu yaşanan sıkıntılar, halkı tek parti iktidarından soğutmuştur.

Bu atmosfer içinde savaşın ardından dünyada esen demokrasi rüzgarları zamanla Türkiye'yi de etkilemiş ve çok partili siyasi hayata geçilmesi için adımlar atılmıştır.

İkinci Dünya Savaşı'nın İç Politikada Türkiye'ye Etkileri (Savaş Yılları Boyunca Yaşanan Ekonomik ve Sosyal Sorunlar)

Karneyle ekmek dağıtımı

Savaş yıllarında verilen ekmek karnelerinden bir örnek

İkinci Dünya Savaşı'nın İç Politikada Türkiye'ye Etkileri (Çok Partili Siyasi Hayat Geçiş)

II.Dünya Savaşı sonrası otokrasiye dayanan tek parti yönetimlerinin gözden düştüğü demokratik uygulamaların arttığı bir dönem oldu.

Batı Dünyasının liderliğinde kurulan Birleşmiş Milletlere katılmak için ön şartları yerine getiren Türkiye de Batının çoğulcu demokratik sisteminin artık uygulamasının şart olduğu ortaya çıktı. Sonuçta Cumhurbaşkanı İsmet İnönü CHP içinde birçok muhalefete rağmen 1945'ten itibaren anayasaya uygun olarak birçok partinin kurulması için yasal süreci başlattı. Bu koşullarda 1945 yılı içinde CHP içindeki dört milletvekili CHP'nin uygulamalarına karşı ilk büyük girişimi başlattılar.

Menderes-Koraltan-Bayar ve Köprülü

İkinci Dünya Savaşı'nın İç Politikada Türkiye'ye Etkileri (Çok Partili Siyasi Hayat Geçiş)

Siyasal tarihimizde “Dörtlü Takrir” adı verilen önerge, Celal Bayar, Adnan Menderes, Refik Koraltan ve Fuat Köprülü tarafından CHP’ye verildi.

CHP içinde yapılan değerlendirme sonucu Dörtlü Takrir reddedildi ve sonuçta takriri veren 4 kişi CHP’den ayrılarak 7 Ocak 1946’da Demokrat Parti’yi kurdu.

İkinci Dünya Savaşı'nın İç Politikada Türkiye'ye Etkileri (Çok Partili Siyasi Hayat Geçiş)

1946-1950 yıllarını muhalefet saflarında geçiren DP, 14 Mayıs 1950'de yapılan seçimlerde büyük bir çoğunlukla iktidarı devralmış ve böylece 27 yıllık tek parti yönetimi sona ermiştir.

DEĞERLENDİRME SORULARI

1.

Aşağıdakilerden hangisi, Truman Doktrini ve Marshall Planı'nın hazırlanmasının öncelikli amacıdır?

- ☐ A) Batı Avrupa ülkelerinin ekonomilerini güçlendirme
- ☐ B) Soğuk Savaş dönemini bitirme
- ☐ C) NATO'nun genişlemesini sağlama
- ☐ D) Komünizm tehdidini önleme

2.

Aşağıdakilerden hangisi, Atatürk Döneminde kurulan partilerden biri değildir?

- ☐ A) Serbest Cumhuriyet Partisi
- ☐ B) Cumhuriyet Halk Fırkası
- ☐ C) Demokrat Parti
- ☐ D) Terakkiperver Cumhuriyet Partisi

3.

II. Dünya savaşı sonrasında dünya barışının devamı ve uluslararası sorunların barışçı yollarla çözülmesi amacıyla oluşturulan Türkiye'nin de içinde yer aldığı kuruluş aşağıdakilerden hangisidir?

- ☐ A) Milletler Cemiyeti
- ☐ B) NATO
- ☐ C) Birleşmiş Milletler
- ☐ D) Sadabat Paktı

4.

Aşağıdakilerden hangisi İkinci Dünya Savaşı'nın nedenleri arasında gösterilemez?

- ☐ A) Almanya ve İtalya'nın revizyonist tutumları
- ☐ B) Gittikçe hızlanan silahlanma yarışı
- ☐ C) Milletler Cemiyeti'nin etkisini yitirmesi
- ☐ D) Sömürge arayışlarının meydana getirdiği çatışma ortamı

5.

İkinci Dünya Savaşı döneminde yaşanan ekonomik ve sosyal bozukluklar aşağıdakilerden hangisinin ortaya çıkmasında etkili olmamıştır.

- ☐ A) Halkın tek parti idaresinden soğumasına
- ☐ B) CHP içinde muhalif bir grubun ortaya çıkmasına
- ☐ C) Demokrat Parti'nin kurulmasına
- ☐ D) Halk arasında ayaklanma ve isyan hareketlerinin görülmesine

6.

İkinci Dünya Savaşı sürecinde Türk dış politikasının temel prensibi aşağıdakilerden hangisidir.

- ☐ A) Alman bloğuna yakın durma
- ☐ B) İngiliz-Fransız eksenli bir dış politikayı benimseme
- ☐ C) Ne olursa olsun savaşın dışında kalma
- ☐ D) Sovyet tehdidine karşı ABD'ye yaklaşma

CEVAP ANAHTARI

1- D

4- D

2- C

5- D

3- C

6- C

12. Hafta Ders Konuları Burada Sonlanmaktadır

HOŞÇAKALIN